

УДК 321.02

*Співак М. В., Інститут держави
і права ім. В. М. Корецького*

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В ПРАЦЯХ УКРАЇНСЬКИХ УЧЕНИХ

У статті проаналізовані наукові джерела і досліджений стан формування та реалізації державної політики в галузі охорони здоров'я у працях українських вчених. Наголошено на необхідності врахування і важливості кожного з окреслених напрямків у формуванні політики охорони здоров'я. Вказано на важливості перегляду і зміни не лише всієї системи охорони здоров'я у державі, а й філософії відношення людини до свого власного здоров'я. Зроблені висновки про існування невеликої кількості праць політологічного напрямку у сфері охорони здоров'я, що певним чином негативно впливає на запровадження нової політики охорони здоров'я населення.

У системі цінностей, якими дорожить будь-яка цивілізована нація, особливе місце посідає здоров'я. Збереження і зміцнення здоров'я населення України становлять одну з найважливіших функцій нашої держави. Саме широта і складність завдань з охорони здоров'я зумовлює необхідність виконувати ті чи інші функції державної політики з питань охорони здоров'я всіма без винятку органами державної влади України.

За останні роки в Україні розгорнулася плідна робота з дослідження процесу державної політики та вироблення практичних рекомендацій щодо процесу державної політики в галузі охорони здоров'я. Однак, наукові доробки, розроблені теоретичні положення логічно доведені до рівня конкретних пропозицій, придатних для впровадження Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України не знаходять свого законодавчого відображення.

Дослідників у цій галузі в Україні небагато, але чітко простежується тенденція підвищення інтересу до проблем політики в галузі охорони здоров'я таких учених, як В. М. Лехан, І. М. Солоненко, Я. Ф. Радиш, Л. І. Жаліло, С. Г. Стеценко, Н. О. Рингач, Т. М. Курило, В. Р. Григорович та інших.

Автор ставить за мету проаналізувати наукові джерела й дослідити стан формування та реалізації державної політики в галузі охорони здоров'я у працях українських учених.

У навчальному посібнику з аналізу політики охорони здоров'я, автором якого є Т. В. Семигіна пропонується таке визначення:

«політика охорони здоров'я, це політика, яка ґрунтується на тому, що держава визнає право кожного на охорону здоров'я, забезпечує його захист, а також гарантує всім громадянам реалізацію їхніх прав у галузі охорони здоров'я» [1, с. 72]. Головним напрямком політики держави у сфері охорони здоров'я, на думку авторки, є створення як ідеології і стратегії збереження здоров'я, так і конкретних структур та інституцій для її реалізації, у тому числі законодавчої бази правового регулювання [1, с. 73].

У монографії «Політичні аспекти охорони здоров'я: на перетині глобального і локального», яка вийшла у науковий світ у 2013 році, Т. В. Семигіна приходиться до висновку, що сучасна політика охорони здоров'я ґрунтується на тому, що уряди країн несуть відповідальність за стан здоров'я населення, а не лише за стан та фінансування системи надання медичної допомоги, яка працює в країні. Політика охорони здоров'я слугує одним із способів легітимації влади і оперує нормативними (ціннісними) уявленнями про здоров'я як бажаний рівень соціально-демографічних показників [2, с. 26].

С. Г. Прутько проведено комплексний політологічний аналіз структури й основних напрямів реалізації екологічної політики в Україні, де фрагментарно висвітлені питання охорони здоров'я [3]. М.В. Яковлевим з'ясовано сутність проявів інституційного ізоморфізму на прикладах політичної культури та формування та реалізації політики охорони здоров'я в Україні [4]. Нажаль, аналіз літератури показує, що зважаючи на значну кількість публікацій щодо різних аспектів політики охорони здоров'я, в українській політологічній науці вкрай мало праць, присвячених аналізу проблемам охорони здоров'я.

Набагато більше, у цьому аспекті, збагатилася наука державного управління представниками якої є Т.М. Курило, В.Р. Григорович, О.П. Перетяка, В.Г. Шевцов, Т.В. Педченко, Н.В. Авраменко та інші.

Зокрема, на думку С.В. Петрової державна політика України у сфері охорони здоров'я – це комплекс прийнятих загальнодержавних рішень чи взятих зобов'язань щодо збереження і зміцнення фізичного і психічного здоров'я та соціального благополуччя населення держави як найважливішої складової її національного багатства шляхом реалізації сукупності політичних, організаційних, економічних, правових, соціальних, наукових, медичних заходів з метою збереження громадського здоров'я [5].

У своїх наукових пошуках Н.П. Кризина робить висновок, що основними напрямками, стратегічними цілями національної політики України в галузі охорони здоров'я мають бути: забезпечення збереження і зміцнення здоров'я населення; забезпечення державою

пріоритетного фінансування комплексних народногосподарських програм лікування, профілактики, реабілітації та інших заходів щодо охорони здоров'я; розробка концептуальних засад виходу з кризи та переходу до стійкого розвитку системи охорони здоров'я України; визначення глобальних державних та регіональних цілей, показників і критеріїв управління у зв'язку з переходом до стабільного розвитку галузі охорони здоров'я України; подальше вдосконалення державної медичної допомоги; пріоритетний розвиток ПМЛД, удосконалення мережі та структури закладів охорони здоров'я; поліпшення медико-демографічної ситуації: збільшення народжуваності, зменшення рівня смертності новонароджених та осіб працездатного віку, збільшення тривалості життя; поліпшення профілактичної роботи всіх ланок охорони здоров'я, удосконалення санітарно-епідемічної служби; підвищення рівня санітарної культури населення, формування здорового способу життя [6].

Дослідження Я.Ф. Радиш дає нам уявлення про системний концептуально-цілісний аналіз генезису державного управління охороною здоров'я України як соціального феномену. Дослідником розкрито суть понять «державна система охорони здоров'я», «між-відомчі державно-управлінські відносини в галузі охорони здоров'я» та уточнено тлумачення дефініцій «державна політика України в галузі охорони здоров'я» та «єдиний медичний простір України». Удосконалено принципи та критерії об'єктивних і суб'єктивних чинників та способів добору управлінських кадрів для охорони здоров'я України, визначено алгоритм їх підготовки [7].

Н. О. Рингач проаналізовано громадське здоров'я як чинник національної безпеки України й обґрунтовано та розроблено теоретико-методологічні засади удосконалення державного управління у сфері охорони здоров'я як складової системи забезпечення національної безпеки. Охарактеризовано нормативно-правову базу у сфері національної безпеки в контексті визначення факторів впливу на формування здоров'я населення. Визначено місце та функції державного управління охорони здоров'я у системі забезпечення національної безпеки України. Автором обґрунтовано методологію визначення ефективності національної політики у сфері охорони громадського здоров'я та діяльності її галузі [8].

У наукових розробках Н.Д. Солоненка обґрунтовано теоретико-методологічні засади удосконалення механізмів державного керування перебудовою галузі охорони здоров'я за умов обмежених ресурсів в Україні та розроблено практичні рекомендації щодо їх упровадження як реальних об'єктів державного управління. Висвітлено

роль їх системної взаємодії у підвищенні ефективності діяльності галузі за умов постіндустріальної ринкової економіки. Науковцем запропоновано та теоретично обґрунтовано напрями вдосконалення окремого механізму державного керування та взаємодії механізмів з метою розробки довгострокової науково обґрунтованої стратегії перебудови системи охорони здоров'я в Україні на сучасному етапі суспільних відносин [9].

Серед фахівців економічного напрямку, вагомі наукові положення опрацьовані І. В. Жалінською, а саме, удосконалено трактування понять «громадське здоров'я» та «охорона здоров'я». Визначено ступінь роздробленості проблеми оцінювання громадського здоров'я й особливості сучасної політики у цій сфері [10].

Є.О. Малік у своїх дослідженнях висвітлює питання управління системою охорони здоров'я України на засадах загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування. Автор переконаний, що державна політика стосовно охорони здоров'я має бути соціальною, що базуватися на оцінці ризиків здоров'я населення, що дозволяє визначити напрями державних гарантій. Обґрунтовано, автор приходить до висновків, про необхідність введення в Україні змішаної системи фінансування, що базується на загальнообов'язковому державному соціальному медичному страхуванні [11].

Н.І. Карпишиним досліджено теоретичні та практичні засади фінансового забезпечення охорони здоров'я в Україні, проаналізовано вітчизняний і зарубіжний досвід діяльності у даній сфері. Наведено характеристику й оцінку ефективності механізму фінансування державного сектора охорони здоров'я. Розкрито суть, розглянуто джерела та форми його фінансового забезпечення. Проаналізовано сучасний стан механізму фінансування вітчизняної системи охорони здоров'я, виявлено актуальні проблеми, визначено основні тенденції розвитку й обґрунтовано шляхи покращання його функціонування [12].

Окремі елементи, що можуть вплинути на удосконалення політики охорони здоров'я висвітлені у працях С.М. Вдовенко, В.А. Парена, Л.І. Оппельд, Л.І. Безтелесної, І.А. Герасименко.

Юридична наука поповнилася працями Б.О. Логвиненко, Д.С. Шапошнікова, Л.М. Дешко, В.А. Чернат, В.В. Іванюшенко, М.Г. Заславської, В.В. Шаблистого, А.В. Байлова, О.П. Литвина, Г.В. Чеботарьова, П.Є Лівака.

Зокрема, В.Ю. Стеценко досліджено загальну теоретико-правову характеристику медичного страхування як об'єкта правових досліджень. Авторкою проаналізовано організаційно-правові засади забезпечення якості та безпеки медичної допомоги за умов запровадження в Україні обов'язкового медичного страхування [13].

І.В. Шатковською проаналізовано загальну правову природу лікарської таємниці у процесі дослідження її як елемента системи професійної таємниці, характерних особливостей інституту лікарської таємниці як об'єкта правового регулювання та вивчення сучасного стану нормативно-правового забезпечення даного інституту. Досліджено проблематику суб'єктів збереження лікарської таємниці [14].

В.В. Корнісць досліджено адміністративно-правові основи відповідальності за правопорушення у санітарно-епідеміологічній сфері в контексті адміністративно-правової реформи в Україні. Авторкою проведено аналіз юридичних складів адміністративних правопорушень, предметом посягання яких є санітарно-екологічна безпека. Розкрито особливості впровадження у справах про порушення правил і норм санітарно-епідеміологічного законодавства. Запропоновано шляхи системного вдосконалення законодавства в сфері забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя населення. Розроблено пропозиції щодо вдосконалення діяльності посадових осіб санітарно-епідеміологічного благополуччя населення [15].

У монографії З.С. Гладуна наведено результати дослідження механізму адміністративно-правового регулювання відносин, прав і інтересів людини, формування і реалізації державної політики, повноважень Президента, Верховної Ради, Кабінету Міністрів України, органів виконавчої влади та місцевого самоврядування у сфері охорони здоров'я населення. Розкрито проблемні питання поєднання державної, регіональної та місцевої політики в даній сфері, координації діяльності органів і закладів охорони здоров'я різних форм власності та різного підпорядкування. Визначено напрями гармонізації українського законодавства про охорону здоров'я з нормами міжнародного права [16].

Позиції І.Я. Сенюти ґрунтуються на аналізі прав людини на охорону здоров'я як основного інститут медичного права, особливостях законодавчого забезпечення даного виду права в Україні. Дослідницею розкрито значення права людини на охорону здоров'я в природно-правовому та юридичному аспектах. Розглянуто питання становлення і розвитку медичного права як комплексної галузі права. Визначено місце і роль права на охорону здоров'я у правовому статусі громадян в державі. Наведено рекомендації щодо вдосконалення законодавчого забезпечення охорони здоров'я, зокрема, надання медичної допомоги [17].

Одним з важливих елементів формування нової політики охорони здоров'я є напрямок виховання молодого покоління в дусі збереження власного здоров'я. В цьому ми бачаємо нерозривний зв'язок, адже виховання здоров'язбереження, культура здоров'язбереження та поведінка здоров'язбереження утворюють певну систему, що повинна бути закладена в ідею нової політики охорони здоров'я. В цьому контексті

вагому роль відіграють праці В.Ю. Кузьменко в яких визначено та науково обгрунтовано педагогічні умови виховання здорового способу життя старших підлітків засобами фізичної культури. Розроблено й теоретично обгрунтовано зміст, форми і методи виховання в учнів здорового способу життя в процесі фізкультурно-оздоровчої роботи. Уточнено критерії, показники і рівні сформованості здорового способу життя старших підлітків, встановлено взаємозв'язок здорового способу життя і занять фізичною культурою [18].

Теоретичні обгрунтування соціально-педагогічних особливостей становлення особистості у підлітковому віці, соціально-педагогічні чинники формування здорового способу життя особистості, науково-теоретичні засади формування здорового способу життя, соціально-правові аспекти цього процесу знайшли своє відображення у працях О.В. Вакуленко [19].

Науково обгрунтовано зміст, форми, методи та організаційно-педагогічні умови виховання у молодших школярів почуття необхідності ведення здорового способу життя та модель інтегративного підходу до їх виховання, що оптимізує даний процес запропоновано у працях С.М. Кондратюк [20].

Здійснення освіти і самоосвіти здоров'язбереження є новим етапом розвитку сфери охорони здоров'я. Сучасні умови диктують необхідність переоцінки багатьох традиційних розумінь, зокрема до цього спонукають праці О.В. Омельченко, Н.В. Зимівець, А.І. Чаговець, Т.С. Єрмакова, О.Г. Гладощук, О.О. Свириденко та інших.

За межами нашого дослідження залишились науковці, які розкривають політику охорони здоров'я суто з філософського, історичного, валеологічного, медичного, психологічного підходів. Сподіваємося, що вони знайдуть своє відображення у наступних публікаціях.

Враховуючи викладені положення, доцільно буде зробити наступні висновки: по-перше, визнати важливу роль кожного з напрямків у формуванні політики охорони здоров'я. Наукові праці, рекомендації викладені в них, мають велику цінність для науки. По-друге, різноманітність викладених останнім часом у наукових публікаціях думок з проблем нової політики охорони здоров'я, свідчить про можливість, а той необхідність перегляду і зміни не лише всієї системи охорони здоров'я у державі, а й філософії відношення людини до свого власного здоров'я. По-третє, слід констатувати невелику кількість наукових робіт політологічного напрямку що стосуються окресленої тематики. Відтак перспективи подальших досліджень у зазначеному напрямі полягають у вивченні сучасних наукових дискурсів, впровадженні їх у сучасну політичну думку та закріпленні у національному законодавстві.

Бібліографічний список:

1. Аналіз політики охорони здоров'я: навч. посіб. / Тетяна Семигіна. – К. : ВПЦ НаУКМА, 2012. – 479 с.
2. Семигіна Т. Політичні аспекти охорони здоров'я: на перетині глобального і локального : монографія. – К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2013. – 400 с.
3. Прутько С.Г. Політико-правові засади екологічно безпечного розвитку України : автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.02 / С.Г. Прутько ; Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. – К., 2007. – 19 с.
4. Яковлев М. В. Явище інституційного ізоморфізму у процесах демократичної трансформації постсоціалістичних держав (теорія питання): автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.01 / М. В. Яковлев ; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І.Ф. Кураса. – К., 2010. – 16 с.
5. Петрова С.В. Державна політика України у сфері охорони здоров'я в контексті реформи медичного обслуговування. Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування 2014 № 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://el-zbirn-du.at.ua/2014_2/14.pdf
6. Кризина Н.П. Аналіз державної політики в галузі охорони здоров'я в працях українських учених. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.academy.gov.ua/ej/ej3/txts/GALUZEVE/08-KRIZINA.pdf>
7. Радиш Я.Ф. Державне управління охороною здоров'я в Україні: генезис та тенденції розвитку: Автореф. дис... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.01 / Я.Ф. Радиш ; Укр. Акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2003. – 35 с.
8. Рингач Н.О. Державне управління охороною здоров'я як складовою системи забезпечення національної безпеки: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02 / Н.О. Рингач ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2010. – 36 с.
9. Солоненко Н.Д. Державне управління перебудовою галузі охорони здоров'я в умовах обмежених ресурсів в Україні: Автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.02 / Н.Д. Солоненко ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2004. – 20 с.
10. Жалінська І. В. Громадське здоров'я: методологія оцінювання та обґрунтування політики: автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.07 / І. В. Жалінська ; НАН України ; Ін-т демографії та соц. дослідж. ім. М.В. Птухи. – К., 2011. – 20 с.
11. Малік Є.О. Система фінансування охорони здоров'я: конкурентні та соціальні критерії розвитку: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.08 / Є.О. Малік ; Держ. вищ. навч. заклад «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана». – К., 2007. – 18 с.

12. Карпишин Н.І. Фінансове забезпечення охорони здоров'я в реалізації державних функцій на ринку медичних послуг : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01 / Н.І. Карпишин ; Терноп. держ. екон. ун-т. – Т., 2006. – 21 с.
13. Стеценко В. Ю. Адміністративно-правове забезпечення запровадження в Україні обов'язкового медичного страхування : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / В. Ю. Стеценко ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2010. – 40 с.
14. Шатковська І. В. Адміністративно-правове забезпечення лікарської таємниці в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / І. В. Шатковська ; Нац. ун-т біоресурсів і природокористування України. – К., 2010. – 20 с.
15. Корнісць В. В. Адміністративно-правові основи відповідальності за правопорушення у санітарно-епідеміологічній сфері в контексті адміністративно-правової реформи в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / В. В. Корнісць ; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2010. – 20 с.
16. Гладун З. С. Адміністративно-правове регулювання охорони здоров'я населення в Україні : моногр. / З. С. Гладун. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – 720 с.
17. Сенюта І. Я. Право людини на охорону здоров'я та його законодавче забезпечення в Україні : моногр. / І. Я. Сенюта; Акад. прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. – Л. : Вид-во «ПАІС», 2007. – 223 с. – (Пр. Львів. лаб. прав людини і громадянина. Сер. І. Дослідж. та реф.; Вип. 14).
18. Кузьменко В.Ю. Виховання в учнів 8 – 9 класів здорового способу життя : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.07 / В.Ю. Кузьменко ; Ін-т пробл. виховання АПН України. – К., 2003. – 20 с.
19. Вакуленко О.В. Здоровий спосіб життя як соціально-педагогічна умова становлення особистості у підлітковому віці : автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.05 / О.В. Вакуленко ; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. – К., 2001. – 20 с.
20. Кондратюк С.М. Інтегративний підхід до виховання у молодших школярів здорового способу життя : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.07 / С.М. Кондратюк ; Ін-т пробл. виховання АПН України. – К., 2003. – 20 с.

В статтє анализируются научные источники и исследуется состояние формирования и реализации государственной политики в отрасли здравоохранения в работах украинских ученых. Отмечено на необходимости учитывания и важности каждого из очерченных направлений в формировании политики здравоохранения. Указывается на важности пересмотра и изменения не только всей системы здравоохранения в государстве, но и философии отношения человека к своему собственному здоровью. Сделанные выводы о существовании небольшого количества трудов политологического

направления в сфере здравоохранения, что определенным образом негативно влияет на введение новой политики здравоохранения.

In the article scientific sources are analysed and the state of forming and realization of public policy is investigated in industry of health protection in works of the Ukrainian scientists. It is marked on the necessity of taking into account and importance of each of the outlined directions in forming of politics of health protection. Specified on importance of revision and change of not only all system of health protection in the state but also philosophy of relation of man to the own health. Drawn conclusion about existence of small amount of labours of political science direction in the field of health protection, that definitely negatively influences on introduction of new politics of health protection.

Стаття надійшла до редколегії 08.04.2015

УДК 343.222.4:616-051

Галкін І. Г., Національний університет водного господарства та природокористування

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ МЕДИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗА ВЧИНЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ

В статті проаналізовано кримінальну відповідальність медичних працівників за вчинення професійних злочинів відповідно до Кримінального кодексу України. Визначено поняття професійний злочин а також актуальність дослідження юридичної відповідальності медичних працівників.

Постановка проблеми у загальному вигляді. На жаль, на сьогоднішній день працівники медичних установ мають нечітке уявлення про правові засади відповідальності за вчинення ними професійних злочинів. Саме тому, кримінальна відповідальність медичних працівників за вчинення ними професійних злочинів потребує доступної методології і є актуальним науковим пошуком сьогодення.

Метою статті є визначення кримінальної відповідальності медичних працівників за вчинення ними професійних злочинів відповідно до чинного КК України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі питання юридичної відповідальності працівників медичних установ висвітлені в працях С.Г. Стеценка, В.В. Сташиса, Ю.В. Бауліна, М.В. Радченко, А.А. Тарасової та інших.